

АНТИН
ЛОТОЦЬКИЙ

На
Свѣтаню

— ❧ ДІТОЧА БІБЛІОТЕКА ❧ —
КНИЖЕЧКА: 166. (162)

Антін Лотоцький

НА СВІТАНКУ

Легендарне оповідання про початки Києва

Образки Михайла Фартуха

НІУ ЙОРК

І 9 5 9

ЗДА

1. ТУЗЕМЦІ Й ПРИШЕЛЬЦІ.

Попід гору, неподалік від місця, де річка Почайна вливається в Дніпро, стояло кілька землянок. Землянки були накриті гострокінчастими стріхами з очерету. Із стріх вився сивий дим. Видко, що господині варили обід.

В річці Почайні купалися діти. Весело плюскалися в воді, а бризки води миготіли самоцвітами в соняшному промінні. Деякі діти, скупавшись, бігали по буйній квітчастій траві, ганялися за різнобарвими метеликами. Інші ж, набігавшись доволі, лягали в м'яку траву й вигрівалися до сонця. А потім знов у воду. А сонце вже було високо. На березі Дніпра сиділи рибалки біля сітей, що їх запустили в воду. Вони сиділи тихо та ждали терп'яче. Ось там, подальше, двох рибалок уже витягає сіти з води. Ловля вдалася; рибалки вдоволені

витагають сіть на беріг і вибирають більшу рибу та кидають її в приготовану кадку з водою. Меншу скидують у другу кадку.

В цій хвилині з ліса, що вкривав гору, вийшло двох чоловіків. Обидва високого росту, стрункі, обидва чорняві. Старший, може п'ятидесятьлітний із короткою бородою, а молодший ледви чи мав ще двадцять років. Обидва тілом дужі, кріпкі, рухи в них живі, хід легкий. Зодягнені в полотняні штани й сорочки; на плечах у обох лисячі шкіри зіпняті під шиєю. В руках у кожного спис, а через плечі лук і сагайдак. Тільки вийшли з ліса, спинилися. Молодший приложив долоню над очі, став розглядатися.

— Тату! — сказав по хвилі — ось там ген, пливуть судна горі Дніпром, а в суднах збройні мужі... Коби якої біди не було!

— Яка може бути біда, Руслане¹⁾? — відповів старший. — Найскоріш це будуть гості. Що зо зброєю — ніщо дивного, бож везуть дорогі товари й мусять бути готові боронитися перед нападом.

— Ні, тату, це не гості, бо в суднах є жінки й дрібні діти — відповів син.

Тепер уже й батько приложив долоню над очі.

— Твоя правда, — сказав батько — це не будуть гості. Це напевно люди, що шукають

собі нової землі. І мусять бути десь із далека,
бо одяги в них не тутешні.

А судна підпливали щораз ближче. Усіх суден було шість. Були доволі великі, а в кожному з них було по трицять до сорок людей.

У першому судні стояв високий, плечистий, русявий муж у парчевому завою на голові та в дорогому квітчастому одязі. Він показав рукою на правий беріг Дніпра, вказував на найвищу гору та щось говорив до двох чоловіків, зодягнених таксамо пишно, як і він, тільки були молодщі від нього. Біля них сиділа молоденька русява красуня теж у дорогому одязі.

— Хочуть відай тут причалювати до берега — сказав батько до Руслана, що тепер упялив зір у русяву красуню. — Та нам годі тут гаяти час; у хаті дожидають нас із обідом.

І подалися до однієї з землянок. Відкинули на бік чималу колоду, що загороджувала вхід у землянку, а батько закликав:

— Гей, Калино, Білухо, відчиніть двері!

І небаром двері, що замикали вхід, упали додолу й по них, немов по мості, злізли батько з сином у землянку. Стіни землянки були виложені тином, плетеним із пруття. Тин був виліплений жовтою глиною. Долівка була виложена камінням. По середині була яма, теж виложена камінням. В ямі жевріло багаття, чи радше тепер уже тільки жар. На жарі стояв чималий горнець, в якому булькотіла

якась страва. В куті стояли два камені, більший під сподом, а менший на верху з дірою

посередині. Були це жорна. Були там також інші знаряди: сокири залізні та були ще й кремені, молоти, довбні й горшки. На дрючку вгорі висіли полотняні й вовняні одяги та шкіри.

Батько Руслана взявся зараз оббілювати зо шкіри звірят, що їх уполювали та паювати, а мати наливала в миску щавлевий борщ.

А Руслан оповідав сестрам:

— Знаєте, сестрички, що мабуть матимемо тут нових поселян. Саме тепер надплило горі Дніпром шість суден, а в них багато воївників із жінками та дітьми й тут причалили до берега. Видно, що це якісь багатирі, бо всі вони в дорогих, гарних одягах.

— Може це якийсь князь? — сказала дівчина.

— Мабуть, що так воно й буде. Головно трьох із них у першому найкращому судні виглядає на князів, а з ними й молоденька дівчина. Це певно або дочка найстаршого, або сестра їх, коли це брати. А виглядають на братів, бо дуже подібні до себе — оповідав дальше Руслан.

— Сідаймо до обіду! — сказав батько.

Всі посідали довкола миски та стали їсти борщ деревляними ложками, голосно сербаючи.

2. НОВІ ПОСЕЛЕНЦІ.

А тимчасом пришельці причалили до берега та стали висідати.

Чоловіки взялися насамперед ставити намети. Місце на намети вибрав найстарший, що перше в судні давав прикази, неподалік від землянок. Він визначив місце по середині на намет для себе та своєї родини. А довкола вибирали собі місце інші по старшинстві.

Не довго трівало й уже намети стояли готові. Найкращий, із дорогої тканини, був намет провідника та його родини.

Ось вони вже в наметі раду радять. Сидять на дорогих килимах. Каже найстарший:

— Слухайте брати: сподобалася мені ця сторона. А як вам?

— І мені сподобалося тут, Кию — каже середущий.

— Тут дуже гарно! — сказав із захватом наймолодший. — Я радивби вже дальше не їхати, а лишитися тут.

— І я так думаю, Хориве — сказав Кий.
— А ти, Щеку, згідний із думкою Хорива та й мою?

— Очевидно! — відповів запитаний.

А Кий говорив:

— Я вже й вибрав місце на город. Ходім перед намет, покажу вам.

І всі три брати вийшли перед намет.
— Ось бачите, — сказав Кий — оця

гора, що найближча до нас. Вона найкраще надається на город.

— Так, твоя правда! — признав Щек. — Тут побудуєш город і сам осядеш у ньому. А я з моєю сімією побудуюся на цій горі! — і показав рукою на гору, що була праворуч від них, друга від гори, що її Кий вибрав під город.

— Згода! — сказав Кий. — А ти Хориве?

— Я ще не рішився — відповів Хорив.

— Певно, — засміявся Щек — йому ще не в голові заводити власне господарство, хоче ще парубочити.

— Таки так! — відповів Хорив, — чогож мені спішитися, мені-ж, що лиш сімнацять років скінчилося!

Кий задумався. Аж по хвилі сказав:

— Так, Хориве, ти ще був малим хлопцем, як ми мусіли кидати нашу землю; нашу ріку Ра й наше Гірканське море³⁾, бо сармати не давали нам там спокою. Та це не вперше ми покидали наші осідки. Кількасот літ уже тиняється наше плем'я, від тоді ще, коли то наш прідок Кавай⁴⁾ мусів кинути рідний Іран⁴⁾, щоб утекти перед помстою переможного Віштаспа⁵⁾.

А Щек додав:

— Видно була воля богів, щоб ми дали початок новій державі. Вісім років тинялися

ми по світі заки добилися тут. Видко добрі боги задалегідь призначили нам цю землю на осідок.

— Так! — сказав твердо Кий — і я вірю, що така є воля богів. Отже остаємо й будемося тут! Зараз скличу всіх і оповіщу їм те, що ми порішили.

І покликав окличника⁶⁾ та дав йому приказ:

— Склич усіх мужів, маю сповістити важне рішення!

Окличних пішов від намету до намету та кликав:

— Князь Кий взиває всіх мужів на майдан перед свій намет, щоби сповістити важне рішення!

І зараз стали сходитися голови родин в силі віку: старці й мужі перед княжий намет. Всі рослі, дужі й гарно збудовані.

І вийшов до них князь Кий ураз із братами — Щеком та Хоривом.

Поклонилися князеві низько всі зібрані, а князь відклонився їм і промовив:

— Мудрі й хоробрі друзі мої в долі й недолі! Вісім літ уже минуло, як ми кинули нашу землю над Гірманським морем і пішли шукати собі нової землі й долі нової. За цей недовгий час поменшала дружина наша в боях і в невігодах походів. І коли так дальше бу-

демо скитатися — то зовсім можуть вигинути
роди наші славні. Доля завела нас тут над

цю велику ріку. Гарна тут земля тай багата; кожен з вас мусить це признати, і місце тут догідне, бо рікою добра дорога для гостей, а людей тут мало, отже не зможуть заборонити нам поселитися. Тому я з братами задумав залишитися тут і будувати город на горі. Тому я призвав вас сьогодні, щоб сповістити всіх про це. Негайно беремося до будови города на оцій горі! — (Тут князь Кий показав рукою гору). — Дерева до будови тут доволі, будівничі й теслі в нас є, а й рук до роботи теж багато знайдеться.

Коли князь Кий скінчив говорити, з грудей усіх зібраних понеслися радісні оклики:

— Слава, слава князеві Києві й усьому його хороброму, давньому родові! Слава, слава!

Довго лунали радісні оклики, а коли вже втихли, обізався знову Кий:

— Отже негайно беремося до діла! Частина буде копати рови довкола города, а друга частина буде приготувляти дерево на будову.

Сказавши це поклонився князь Кий громаді й подався в намет, а за ним Щек і Хорив.

А врадувані батьки родин поспішили в свої намети, щоби сповістити своїх про Києве рішення.

І скрізь у наметах лунало радістю. Всі раділи, що скінчиться вже їх важка й непевна

блуканина по світі тай усім припала до вподоби ця гарна й багата околиця над великою рікою.

3. СПІЛЬНИМИ СИЛАМИ.

Зраділа Либедь синьоока, зраділа теж їх старенька мати Сумать,⁷⁾ коли довідалася про рішення своїх синів.

— Скінчиться вже недоля нашого роду — говорила старенька Сумать до дочки. — Аж тепер я розумію свій сон! Снівся мені мій покійний чоловік, а твій славний батько Вішата. І не старий снівся, а молодий, дужий. А був він, у молодих роках, зовсім подібний до Кия. Як дивлюся тепер на Кия, то здається мені, що бачу перед собою хороброго мого Вішату. Те чоло високе, ті очі бистрі, голубі як небо, той ніс орлиний. І все загалом, уся постава в нього Вішатина. Так, Кий викапаний Вішата! Ба, і вдача в нього батькова...

Та доня була цікава, який то сон мала мати, тож перебила:

— Як-же ж снівся вам покійний батечко? Говорив що?

— Егеж, донечко, говорив. Десь ніби прийшов до мене молодий та гарний, узяв мене за руки й каже: „Люба моя Суматечко, вже кінець горю наших діток. Змилосердився

Трисвітлий⁸⁾ над поколінням нашим“. Я ніби хочу спитати в нього, що значать його слова, та не могла чомусь словечка добути з горла. А він зник... Та тепер я вже розумію, що це він так сповіщав мене, про кінець нашої блуканини.

Утішилася Либедь, коли мати оповіла їй свій сон.

— Добрий Дажбог змилосердився вже над нашим родом! А чи ви, мамо, оповіли вже свій сон Києві?

— Ні ще, доню — відповіла мати.

— Треба йому оповісти. Це додасть братам духа й витривалости при будові.

— Добре, доню, оповім йому ще сьогодні! І справді Кий набрався більше завзяття та й охоти, коли почув материн сон.

— Благословить батько наше діло з того світу! — сказав радісно Кий.

І забралися до діла. Насамперед треба було приготувати дерево до будови.

— Добре було б — радив Хорив — удалися за поміччю до жильців оселі над рікою. Вони тут іздавна сидять тай добре знатимуть, де найкраще дерево на будову.

— Твоя рада, Хориве, добра — похвалив Кий. Нам треба буде їх таки втягнути до спільної праці. Порадити їм, щоб покинули свої землянки й побудували собі кращі хати

в городі. Їм буде безпечніше, а нам буде краще, бо город відразу стане людніший.

— Це ще краща думка! — замітив Хорив.
— Як можна пізнати з їх життя — то це люди статочні, спокійні та трудящі. В городі нам придадуться.

— Значить, ти згідний, Хориве, щоб їх запросити в город? А ти, Щеку?

— Я скажу те, що й Хорив: твоя думка дуже добра! — відповів Щек.

— Коли так, коли ви обидва згідні зі мною, то треба післати до них наших висланників, щоб порозумілися з ними — сказав Кий.

— Треба таких людей, що розуміли б їх мову — завважив Щек.

— Нема ніяких труднощів. Я вже прислухався їх мові. Вони говорять мовою подібною, як племена, що живуть на побережжі Гостинного моря, між Тірасом⁹⁾ і Борістеном¹⁰⁾ під владою остроготів¹¹⁾ — відповів Кий.

— Анти? — спитав Хорив.

— Егеж, анти!¹²⁾ — відповів Кий.

— Як це те саме плем'я, щс анти, то й добре — замітив Щек — бо анти це воївниче, лицарське плем'я. Коли б ми з ними не погодилися, було б нам лихо — не давали б нам спокою; а коли осядуть разом з нами в городі, то матимемо з них добрих оборонців.

І вислали послів до оселі над Дніпром.

Пішло сімох найвизначніших мужів. А проводив між ними Янак, дядько трьох братів.

Підійшли послы до землянок та питаються в людей, що повиходили зі своїх садиб побачивши сімох послів від пришельців:

— Хто в вас тут найстарший?

Тут виступив перед послів Русланів батько та сказав:

— Це я, Борислав, Радомирів син!

Тоді Янак поклонився йому та сказав:

— Наш князь Кий, син славного Вішати, прислав нас до тебе з проханням: чи не згодився б ти зі своїми людьми осісти в городі, що ми його тут будуємо?

— На це годі мені так відразу дати відповідь! — відповів Борислав. — Мушу й сам надуматися й порадитися із головами родин. Хоча вже тепер заявляю, що ваше прохання мені подобається.

— Це нас дуже радує! — сказав Янак. — У нас, у городі, буде вам краще й безпечніше жити.

— Воно, то так — сказав Борислав — та щоб ми могли разом жити, мусимо знати, хто ви, відкіля прийшли й чому саме тут осідаєте?

— Бачу, що ти, Бориславе, добрий провідник своїх людей, дбалий про їх добро. Я дуже радо оповім тобі, хто ми, відкіля прийшли та чого тут осідаємо — сказав Янак.

Тоді Борислав показав рукою на кріслату липу, що росла серед майдану перед землянками та сказав:

— Будь ласка, ходім сюди під липу, там і поговоримо, а як не погордите нашим хлібом та медом, то й попрошу на гостину.

— Не гордимо гостиною добрих людей!
— відповів Янак.

Борислав кликнув на хлопця, що бавився невподалік із іншими дітьми, а коли хлопець прибіг, то сказав до нього:

— Біжи, Люте, до мами та сповісти, що маємо гостей. Нехай винесуть нам, тут під липу, збан меду та щось доброго зісти, щоб можна наших гостей прийняти, як годиться.

Хлопчик помчав стрілою до землянки, а Борислав і ще двох старших оселян і Києві посла подалися під кріслату липу. Тут посідали всі в ксло на зеленій мураві. Небаром Бориславова жінка з доньками винесла збан меду й миску з мясивом та деревляний піднос зі свіжо спеченими паляницями.

Борислав став припрошувати гостей до їди, а Янак оповідав:

— Хочете знати, хто ми та відки й чого тут зявилися? Скажу коротко:

Наше плем'я не тутешнє. Зайшли ми здалека та й не сьгодні й не вчора кинув наш рід свою' первісну рідну землю. Буде вже тому яких шість століть, а може й більше. Тоді могутній цар Віштасп забажав злучити весь

Іран, що був поділений на більше держав в одну велику державу.

— То ваш рід із цього, як кажеш, Ірану? А далеко він від нас?

— Далеко! Не знаю як тобі це сказати? Ця ваша ріка Борістен вливається в Гостинне море.

— Це ми знаємо — завважав Борислав — їздять туди гості й дружини, ген із далека аж від Варязького моря, а відтіля горі рікою теж грецькі та римські купці, а то й арабські.

— Отже за цим Гостинним морем є височенні гори Кавказькі, а за ними море Гірканське або Каспійське. Ген далеко, на південь від цього моря, була наша первісна рідна країна.

— То дуже далеко! — завважали обидва Бориславові товариші.

А Янак оповідав даліше:

— Цар Віштасп був приклонником нової віри Заратуштри¹³⁾ й яку тільки землю прилучив насильно до своєї, таксамо насильно змушував нарід тієї країни до нової віри. Цар нашого племені Кавай виступив проти Віштаспа, а передусім проти нової віри. Та Віштасп переміг його й цар Кавай із родом своїм та численною дружиною кинув рідну землю й подався на схід від Гірканського моря в долину Уарту.¹⁴⁾ Тут наш рід сидів доволі довго

та витративши багато мужів у битвах із тамошніми племенами, кинув і ті землі й перейшов аж над північний беріг Гірканського моря. Тут поселилося наше плем'я над устям великої ріки, яку наші люди на пам'ятку назвали Ра, таксамо як звалася ріка в долині Уарту. І тут мусіло наше плем'я зводити завзяті бої з сарматами.¹⁵⁾ Треба було відсіля забиратися. Відтам вийшло наше плем'я тому вісім літ, зараз по смерті Києвого батька Вішати. Ось так замандрували ми аж тут. Бачимо, що тут народу не багато й хочемо тут побудувати город. От і все, що я вмю тобі сказати про нас. А тепер ти скажи про вас.

— Про людей, що тут живуть, не багато можу тобі сказати, бо я також не тутешній. А вони самі про себе знають тільки, що живуть тут від непамятних часів.

— То ти також не тутешній? — спитався Янак.

— Ні, не тутешній. Я з родиною зайшлий.

— А з далека?

— Може не з так далека, як ви, а всеж таки з далека. Відсіля, ген на південь, є велика ріка. Люди з того племені зовуть її Дністер. А за цією рікою є великі гори Карпати, або гори Бастарнів.¹⁶⁾

— А куди пливе той Дністер? — перебив йому Янак.

— Кажуть, що таксамо, як і ця ріка, над якою живемо, до Гостинного моря. Над Гостинним морем я не був, то не знаю, чи воно справді так.

— Чи не буде це Тірас? — Твоя назва Дністер, трохи ніби нагадує цю назву.

— Так, я чув від чужих гостей і цю назву нашої ріки, а римські легіонери звали її Агалінгус,¹⁷⁾ тому, що вона пливе від міста Галича, який вони перекрутили на Галінгус. Я, треба вам знати, теж служив у римських легіонах.¹⁸⁾ Був центуріоном,¹⁹⁾ а потім, щоправда недовго, й легатом²⁰⁾ легіону. Мій легіон воював із верховинськими племенами саме в Бастарнських горах.

— А то ти досвідний полководець. А з якого ти племені? — допитувався дальше Янак.

— Моє плем'я — тиверці.²¹⁾ Воно доволі велике, має оселі на правому березі Дністра. Занимається хліборобством та риболовлею.

— Вибач, що спитаю в тебе, як ти та й чому аж тут опинився? Коли воля твоя, то будь ласка, оповідж мені про це.

Борислав наповнив глиняну кружку медом і надпивши подав Янакові, а там кружляла вона дальше з рук до рук.

— А чому ж не оповісти, добрим людям — відповів Борислав, коли передавав зі своїх рук чару. — Дуже радо оповім вам, любі гості.

Бачите, то було так! У князя Галича, Беня²³⁾ був мій стрий Славята дворецьким. Я ще юнаком загощував часто до стрія. Ось так і пізнав князівну Ясну, дочку князя Беня. Я сподобав собі її, а вона мене й ми полюбилися. Та князь Бень ані чути не хотів про те, щоб його дочка стала моею жінкою. Він мав уже для неї жениха — царя даків.²⁸⁾

— Даків, що сидять за Бастарнськими горами? — спитався Янак.

— Егеж! Їх князь уже старий, сидить у городі Царматегті.²⁴⁾ Він дуже багатий і на ті богатства злакомився князь Бень.

— Так, це правда, даки багатий нарід, а тимбільше їх цар. Я бачив їх. Вони Істром²⁵⁾ привозять товари до Новіодунум,²⁶⁾ а то й дальше Гостинним морем до Тіри²⁷⁾ та Ольвії.²⁸⁾ Що в них треба похвалити, то це: що вони дуже побожні і для рідної загальної справи готові й на найбільшу жертву. І то не тільки чоловіки, але й жінки. Цікаве в них ще одно, що тіло своє прикрашують різними рисунками. Та оповідайте дальше про себе.

— То вже небагато — говорив Борислав, наповняючи знову чару медом. — Що нам було діяти? Ми з Ясною умовилися й однієї темної ночі втекли в світ за очі. І по довгих роках блуканини та по різних пригодах опинилися аж тут і тут осіли на стало. А щоби

бути безпечними, жиємо так, як і ті рибалки, хоч дома не до такого життя привикли.

— Ну, тепер, як побудуємо тут спільними силами город, заживете краще.

— Як буде воля богів, то так — сказав на те Борислав.

Посли розпращалися з Бориславом і подалися назад до своїх із вісткою, що рибалки з-над ріки годяться осісти в городі.

А Борислав зараз таки скликав віче всіх своїх поселян.

Недовго вони й радили. Всім сподобалася думка: щоби поселитися в городі.

Тільки дехто говорив:

— Коби тільки не визначили нам найгірших наділів на загороди?

Та Борислав запевнював їх:

— Поставимо їм умову, щоб нам визначили місця по справедливості.

Так усі згодилися на поселення в новому городі.

— Тепер треба вибрати послів, щоб пішли до князя Кия сповістити його про наше рішення! — закінчив Борислав.

Вибрали на висланників: Борислава, старого Жулина й віщуна Судомира, теж столітнього старця.

На другий день рано вибралися послі, під проводом Борислава, до Киевого табору.

— Хто ви й чого приходите? — спитався в них вартовий старшина при вході в ворота валів, що окружали табор.

— Сповісти свого князя — відповів Борислав — що прийшли послі від полян, які живуть над рікою. В якій справі, то ваш князь уже знає!

Князь Кий вийшов сам на зустріч послів.

— Чи з добром приходите, любі гості, чи немилу вістку приносите нам? — спитав Кий, вітаючи послів.

— Приносимо тобі, княже, відповідь, що наша громада згідна будувати разом із вами город і прислала нас, щоб ми з тобою уложили умову про те: де нам поселитися та які роботи маємо перебрати на себе?

Зрадів Кий такою вісткою.

— Дуже, дуже тішить мене це, що ви згодились жити разом із нами. Місце на город тут знамените. Скоро наш город розвинеться, а городяни заможатіють. Як тільки зрубимо город, зараз покажуться гості з усіх усюдів. А що до умов, то зараз їх і обміркуємо. Будь ласка, сідайте! — запрошував князь Кий послів і показав рукою на пухкий квітчастий килим, що був розстелений у наметі в одному куті. — Прийняли ви моїх послів хлібом-сіллю, то не погордіть й моїм. Прийму вас, чим хата богата.

— Не погордили ваші послы нашим хлібом-сіллю, не погордимо ми й вашим приємом — відповів Борислав.

Послы посідали напроти князя Кия, а князь Кий плеснув у долоні. Миттю з'явився отрок.

— Скажи, щоб чашник подав нам тут вина, а з пекарні, щоб дали щось до вина. Та й попроси тут княжичів Щека й Хорива й дядька Янака.

Отрок вийшов, а небаром увійшов чашник. За ним два хлопці несли два чималі двовушні дзбани зо струнками шиями й чаші. Збанки були чорні з червоними малюнками. А зараз за ними дві дівчині внесло миски з мясивом та кошики з овочами.

Небаром появилися й Києві брати, Щек і Хорив та дядько Янак.

Звиталися низькими поклонами.

Щек і Хорив сіли праворуч і ліворуч від Кия, а Янак біля Хорива.

— Радісну вістку приносять нам начальник полян Борислав і його товариші! — звернувся Кий до братів і до дядька. — Наші сусіди згодні будувати разом із нами город і переселитися до нас. Тому я вас покликав, щоб обміркувати разом умови.

Чашник поналивав вина в чаші.

— Пийте, будь ласка, любі гостеньки! —

припрошував князь Кий — це грецьке вино. Купив його ще мій покійний батько в Ольвії.

— Пив і я його колись, як був центуріоном, а потім легатом у римських легіонах — говорив Борислав. — А тепер мусимо вдоволятися медом.

— Добрий і ваш мід — сказав Янак. — Смакував мені як найкраще вино.

Їли, пили, а потім князь Кий говорив:

— Так, значить, рубимо разом город, то від сьогодні ми як одно плем'я. Щодо поселення, то я думаю, що погодимося, щоб не було кривди ні нам, ні вам. Бо в городі, чи в державі нема нічого гіршого, коли одиниця, чи якийсь стан, чи нарід чується покривдженням. Це вже перший початок до упадку громади, а то й держави.

Тут завважав віщун Судомир:

— Я думаю, щоб не було жалів і нарікань та невдоволення, то найкраще буде, коли суд, де кому поселитися, віддамо волі богині Долі, себто — кинемо жереби.

Думка ця всім подобалася.

На кінці сказав Кий:

— Тож згода! Ви доставите тільки жеребів кілька є ваших родин, а ми тільки кілька наших. Коли знатимемо кілька разом родин, тоді поділимо простір у стінах городу на рівні паї, а потім змішаємо жереби й чий жереб

витагне мале дитя на якийсь наділ, цього й буде цей наділ.

— Згода, згода! — сказали всі.

— Потім дальше пили, їли, а старий віщун Судомир говорив:

— Як я ще був молодий, то жив на Перуновому острові,²⁹⁾ що є на цій ріці ген за порогами. Там росте старезний дуб і там Перунові жерці виворожують подорожним, що пливуть на море, чи буде їм удача, чи невдача. Раз був на цьому острові спинився старий грек. Він оповідав, що тут десь над Дніпром уже був город. Було це дуже давно. Заснували його були греки таки з Ольвії. А кругом города були теж менші грецькі оселі. Ці греки управляли землю й жилилися збіжжям. Казали, що в їх книгах є це записане. Навіть сказав мені назву цього грецького міста. Називалося воно Гельнонос.³⁰⁾ Місто було окружене високою деревяною стіною довгою на 30 стадій³¹⁾. В місті були дерев'яні доми та святині, в яких стояли їх боги.

— Цікаво — спитав Хорив — де був цей город?

На те пояснив Кий:

— Думаю, що найскоріш був він таки тут, бо тут найвідповідніше місце на город. І певно, що греки будувалися над самою рікою, щоб мати сполуку зо своїм батьківським городом.

А Щек чудувався:

— Як-жеж цей город пропав так, що й сліду по ньому не остало?

— Різномогло бути — завважав Борислав. — Могла якась орда зі степів напасти та спалити дерев'яний город, а людей вигубити мечем, чи забрати в полон. А могли й самі гелюнци відсіля забратися, чи назад над Гостинне море, чи може дальше на північ десь над Варяжське море.³²⁾

— Та ми, як уже тут побудуємося, то вже не кинемо нашого города — додав Кий.

Тут старий Жулин потер чоло рукою й по хвилі сказав:

— Мій старий дід, що жив поверх сто літ, оповідав мені таке:

— Як я, каже, був ще маленький, жили ми тут у печері вгорі над Дніпром. Батько ходив на лови, а я лишався з мамою. От я нераз, бувало, прошу в ненечки:

— „Мамо, оповідайте якусь казку!“

І ненечка оповідала мені різних казок. А якось раз каже:

— „Оповідала я вже тобі багато всяких казок, а сьогодні оповім тобі щось такого, що я сама бачила тай чула. Я була тоді от тільки, як ти, а може роком, або двома старша. Ми жили в цій самій печері тільки з мамою тай із молодшим від мене братом. Батько

погиб був у лісі в боротьбі з медведем. Одного дня пішла я з мамою збирати зілля на

ліки, бо моя мама лічила недужих зіллям. Збираємо ми зілля на узліссі — аж тут, горі рікою, надпливає судно. Ми обидві зразу злякалися, та потім мама кажуть: — „Не бійся, дитинко, то якісь спокійні люди.“ І справді виглядали ці люди на спокійних. Не мали з собою ніякої зброї. Вони причалили до берега, а там і багаття розвели та стали варити вечерю, бо то вже сонце хилилося до заходу. Ми підійшли до них. Вони говорили якоюсь незрозумілою мовою. Та як почули нашу мову, то один із них заговорив до нас мовою, яку ми зрозуміли. Він казав, що вони пустилися плисти горі Борістеном, щоб дістатись в город Рим. На другий день раненько, старець, що був їх провідником, вийшов на гору з усіми своїми людьми. Молоді люди вкопали там високий стовп із поперечкою на горі. Старець щось говорив у незрозумілій мові, а потім благословив землю. А цей, що розумів нашу мову, вияснив, що цей старець благословив ці гори, бо мав сон, що на них повстане город, який буде столицею могутньої держави. Ось таке оповідав мені мій старий дідо.

Кий слухав уважно цього оповідання, а потім каже:

— Аж тепер зрозумів я свій сон! Я бачив у сні цього старця й усіх цих людей, що

ти, старче, оповідав про них на цій горі. Навіть цей стовп із поперечкою був на шпилі гори. Старець із довгою сивою бородою в римському одязі простягав руки, неначе благословив цю землю. Снилось це мені якось у тиждень по нашому прибутті в ті сторони.

— Це знак — сказав Борислав — що така воля Дажбога, щоб ти, княже, зрубив тут город!

Кий сказав Бориславові:

— Так, значить, рубимо разом город! Ви переберете на себе головно доставу дерева на будову, бо ви найкраще знаєте, де вишукати потрібне дерево.

— А вжеж! — притакнув Борислав. — І при сипанні валів поможимо вам. Я на цьому теж добре розуміюся, бо не одні вали сипали ми, як я був у римському легіоні.

І розпрацався Борислав і його товариші з князем Кием і з його братами та дядьком і всі три подались у свою оселю.

РУБЛЯТЬ ГОРОД.

Зараз другого дня зібрав Борислав від кожної землянки по жеребі, себто по невеликій дощечці, що на ній кожен голова родини никарбував свій знак. Зібравши жереби, Бори-

слав подався вже лише з сином Русланом до князя Кия.

— Ось тут усі жереби нашої оселі! — сказав він, передаючи жереби Києві. — Є в нас двадцять шість землянок, то й тільки є жеребів.

— Наших жеребів буде мало що більше, бо нас є трицять три родини! — відповів Кий.

— То разом буде наділів шістьдесят без одного — сказав Щек.

— Наділів зробимо більше про запас, бо може ще хтось із околиці схоче тут осісти.

— Напевно так буде! — сказав Борислав. — Як тільки почують, що тут рублять город, забажають і собі в ньому поселитися, бож у городі і безпечніше й вигідніше жити.

Забралися до діла. Вимірили сімдесят сім наділів. А потім тягнули жереби всі з винятком князя Кия й його братів, бож князь Кий мав жити в теремі на горі, а Щек і Хорив мали будуватися на горах поза городом.

А тягнули жереб так. Дворецький Девадат викликав який наділ іде на чергу, а маленька Бориславова донечка, Ягідка, витягала з золотої коробки, що, як голосив переказ, належала ще до князя Кавая, жереб. Чий був жереб — цього й наділ. Так розділили п'ятдесят шість наділів.

— Вийшло так — сказав один із по-

лян, — що ми дістали наділи всуміш із пришельцями.

— Така воля Дажбога й Долі, щоб ми вже відразу змішалися з ними

І наділи ще не роздані теж не були вкупі, а розкинені поміж цими, що вже малі господарів.

— Тепер будова піде в рух — сказав Борислав — але насамперед треба взятися до будови укріплень.

— А вжеж, бо це найперше! — притакнув князь Кий.

І взялися насамперед копати рови довкола города, чи радше, покищо довкола місця призначеного на город та сипати висолі вали. При сипанні валів наглядали Борислав із сином Русланом.

Вали сипали з глини, а глину перекладали верствами дерева.

Борислав велів це наложене в валах дерево підпалювати.

— Коли глина осьтак перегорить, то затвердне мов камінь — пояснював Борислав. І справді в огні, насипана на дерево земля, усталювалася і твердла.

— Найсильніше треба, тату, випалити вали від півночі, бо від півночі вогкість буде найбільше нищити вали — замітив Руслан.

— А вжеж! — притакнув батько. Там

додамо й піску. Пісок стопиться й витвориться одна збита, нерозривна маса, яка не дасть

уже доступу вогкості. Рівночасно в лісі рубали що найрівніші дуби на гострокілля на валах. На чотирох краях побудували чотири високі вежі з дубових брусів, тільки обтесаних із кори. В город зробили тільки одні ворота від заходу. Туди зробили були головну дорогу, що від річки Почайни знімалася круто вгору попри вал. А воротарем назначив князь Кий полянина Бора, бо при тягненні жеребів дістався йому наділ саме біля головних воріт. А що син його мав опісля й поле зараз за ворітьми то й цю головну дорогу до міста звали пізніше: „Боричів вїзд“.

Також і по боках головних воріт побудували дві вежі, щоб із них можна було боронити доступу в ворота. У ворота можна було дістатися тільки по перекидному мості, що його на ніч знимали з рова й на ланцюгах зводили на цей бік у город.

Кожен, хто дістав наділ у городі, будувався теж негайно.

Як узялися будувати княжий терем для Кия, сказав Борислав:

— У Бастарнських горах є дерево твердше від дуба. От із цього дерева тобі, княже, побудуватиб собі терем!

— Ба! — відповів князь Кий — далеко воно, трудно буде спровадити відтам дерево.

— Далеко й недалеко! — відповів на це

Борислав. — Вишли судна Дніпром до Гостинного моря, а відтам вони Дністром попливуть у Галич. Там можна буде купити тисини, кілька буде потрібно. Як твоя воля, княже, то мій син Руслан поїхав би туди.

Князь Кий радо на це згодився.

ВИПРАВА РУСЛАНА ПО ТИСИНУ.

І виїхали три судна під проводом молодого Руслана, Бориславового сина.

— Тільки ти, Руслане, не признавайся там, що ти син князівни Ясної! — говорив Борислав синові, коли прашався з ним.

Мати, прашаючи сина казала:

— Ах, як я бажалаб іще побачити мій рідний Галич і батечка та ненечку! Однак покищо годі.

Та не тільки батько й ненька прашалися з Русланом; прашалася з ним також сердешно синьоока князівна Либедь. Вони від першого погляду полубилися. А князь Кий не противився їх любови, бо знав уже, що Руслан по матері походить теж із княжого роду.

Сумно було спершу Русланові, та потім, як товариство завело боєвих пісень під удари весел об Дніпрові хвилі, трохи сум його розвіявся.

До Дніпрових порогів ішла плавба легко.

але тут почалися уже труднощі. Однак керманічі суден були досвідні люди, що не раз і не двічі плавали вже тудою.

Переплили щасливо всі пороги. У місті Ольвії спинилися. Тут продали грекам шкіри з диких звірят, що їх були навантажили на судна та мід. Не довго забарилися в Ольвії й поплили вже морем попри побережжя держави Остроготів до міста Тіри, теж грецької оселі, при усті Тіраса, себто Дністра. Тут допитувався Руслан, чи нема суден князя Галича. Були. Стояли вже кілька тижнів у пристані.

— От, і добре! — сказав Руслан до своїх товаришів — попливемо разом, буде безпечніше й веселіше.

І зголосився в Рогати, начальника суден галицького князя.

— Ми — казав — люди полянського князя Кия. Хочемо в вашого князя купити тисового дерева на будову княжого терему

— А, цього дерева в нас доволі нарубаного вже від літ та обтесаного й готового до будови! — хвалився Рогата. — Зложене воно в княжих лісах, найбільше під Княждвором, але є чимало й у галицькій пристані. Поїдемо разом.

— Добре! — сказав Руслан. Я їду з трьома суднами. Маю до дев'ятьдесятки оружних людей.

— Я тут із п'ятьма суднами. Та людей у мене менше. Ніщо воно дивного, бо ж ми маємо коротшу дорогу та пливемо своєю рі

кою, а ви здалека й мусіли перепливати попри чужі народи, може незаприятнені з вашим князем, то мусів ти брати більше дружинників — говорив Рогата.

— Твоя правда! — признав Руслан. — Плили ми попри невідомі нам народи і треба було бути завжди на поготові до оборони. Та добрий Дажбог стеріг нас; не мали ми ніде сутичок із ворожими ватагами. А коли рушаєш у дорогу?

— Завтра, зі сходом сонця.

На другий день рано рушили судна галицькі й Русланові горі Дністром. Невесела ждала їх новина в Галичі. Князь Бень помер.

Вже все було готове до похорону. На широкому майдані перед княжим теремом був уложений високий костир із смеччини та кедрини.

Галичани вже були зібрані на майдані.

— Ой, недобре ми попали, — журився Руслан. — Кому тепер, у часі похоронів, схоцеться займатися нашою справою? Треба буде підждати аж скінчаться похорони.

— Похорони, хоч княжі, в нас недовго тривають — потішав його Рогата. — Потім я сам тобі вможливлю доступ до молодого князя Донброда.³³⁾ Та покищо не можеш нічого іншого робити, тільки приглядатися похоронам.

— І це придасться мені — відповів Рус-
лан — бо я ще досі не бачив похоронів князя.

І разом із Рогатою подався на майдан.

Із княжого терему доходили голосні ридання. Небаром винесли на марах покійного князя. Покійник був зодягнений у найкращі шати. Під сподом мав синій одяг, що сягав до колін, а по ньому багряний без рукавів. На відкритій шиї видно було важкий золотий, ланцюг. Волосся й борода були помальовані цеглястою краскою та старанно розчесані. На голові мав високу кінчасту шапку з золотими нашивками. На ногах мав римську обуву з хольявами та з відкритими пальцями ніг.

Похід спинився перед костром. Тут виступив співець і став співати пісню в честь покійного князя. Приграваючи на гусях, співав він:

„Могутній, славний княже наш Беньку,
Вже нас кидаєш, ідеш до предків
Ідеш до предків, разом засядеш
У своїх предків, славній громаді.“

Дальше співець величав славі вчинки покійного князя, його лицарскість, його мудрість і побожність. Закінчив пісню проханням, щоб дух його опікувавсь даліше своїм родом і його державою:

„Лишаєш сина свого, Донброда,
Щоби за тебе правив народом,
Щоб ротив даліше предківську славу,
Скріплював даліше рідну державу.“

Най твоя мудрість його провадить,
Най йому дух твій в потребі радить.
Пращай нам, княже, ідеш в засвіти,
Зість твоє тіло вогонь і вітер,
Та твоя пам'ять в серцях остане,
Прощай наш, княже, прощай, наш пане!
Як співець скінчив, виступив наперед
дервид⁸⁴⁾ і взяв меч, що лежав на покійни-
кові та, звернувшись до юнака, що стояв най-
близче костра, говорив:

— Княже, Донбродо! Оце твій батько,
славний князь Галича, Бень, передає тобі
свого меча й каже тобі: „Сину мій, Донбродо,
я вже відходжу до навя³⁵⁾, до предків моїх
віддаю тобі цей меч. Він уже твій! Це прадідів-
ський меч. Приніс його з нашої давньої бать-
ківщини твій славний предок князь Брян³⁶⁾,
син Каранти. Тому триста літ прибув він тут
і заложив город Галич, у честь своєї дочки
Галиці. Від нього цей меч переходив від бать-
ка на сина. Прийми ж його, нащадку славного
князя Бряна, і нехай він тобі служить до
славних діл, як служив твоїм предкам!

Таке тобі, княже Донбродо, говорить
твій батько Бень!

Потім дервид зняв із покійника золотий
ланцюг і заложив його на шию молодого князя.

— Цей ланцюг теж спадщина по князеві
Бряннові й його віддає тобі твій славний бать-

ко й говорить тобі: „Дбай про те, щсб у нашому роді всі держалися в згоді й єдності так кріпко, як держаться, одно одного, звена цього ланцюга!“

Сказавши це, дервид узяв вязку сухого кедринowego пруття, запалив його до жару, що його держав в мідяній посудині молодший дервид і коли пруття займалося полум'ям, запалив ним костир із чотирьох кінців, а потім кинув горюче пруття на костир. Сухе дерево костира зараз зайнялося й бухнуло в гору ясним полум'ям.

Тут плачки, що стояли півколом, зачали зараз голосно заводити і рвати на собі волося.

— Ой, княже наш Беньку, господарю наш, на коож ти лишаеш жінку й дітей своїх і всіх нас! Хто тепер раду-пораду даватиме синові молодому, як правити державою, як від ворогів захищати рідну землю!

Довго, - довго вони так заводили, вихвалювали доброту, розум і лицарскість покійного князя. А за ним плакала-заводила княгиня Ніда, жінка покійного і Бенна, дочка його.

А співці співали похоронних пісень. Як костир згорів, підійшов до попелу старий дервид і старанно зібрав останки недогорілих костей і попіл з покійника та зсипав у сиву урну. Тепер усі рушили походом на Галичину

могилу³⁷⁾ за городом. Тут уже був викопаний і виложений камінням невеличкий та глибокий гріб. Серед співів і плачів зложив дервид урну з попелом у гріб, а два юнаки накрили гріб із урною чималою камінною плитою. Потім присипали гріб землею й на верху поставили камінь, щоб був знак, де похований князь. Невподалік від могили був приготований камінний столець. На ньому усів молодий князь Донброд. Дервид наложив йому на голову золотий княжий вінець, висаджуваний самоцвітами та сказав:

— Вінчаю тебе, Донброде, сину князя Бєня, нащадку Брянів, на князя Галича! Князюй нам на славу довгі роки!

Співці заграли на гуслах і співали старинну пісню в честь князя. Відтак похід рушив назад до міста. Подався за ним у город і Руслан з Рогатою.

— Я чув, що деякі народи палять своїх покійників, та в нас не палять мерців, а заковують у землю — говорив Руслан.

— І в нас так само — говорив Рогата.
— Це тільки князів наших палять, бо вони, як чув ти, не тиверці, а кельтійського роду.

Щойно на третій день міг зголоситися Руслан у молодого князя Донброда.

Через тиждень наватажував Руслан свої судна тисовим деревом та ще й кедриною й

рушив із поворотом. До Тіри товаришили їм знову судна галицького князя, а далше морем, до Ольвії, знов плили самі.

Важко їй поволі плили навантажені судна горі Дніпром, але перебороли всі труднощі тай щасливо прибули без пригод у рідний город.

„НЕХАЙ ГОРОД ЗВЕТЬСЯ: КИЇВ!“

Нетерпляче дожидалася Ясна, Русланова мати, повороту сина. Не тільки тому, що тривожилося, щоб із сином що лихого не скоїлося в далекій дорозі, а й тому, що рада була знати, як там живеться її родичам і рідні.

Так дуже, дуже зраділа, коли судна з тисиною появилися в пристані. Та коли довідалася від сина, що її батька вже не стало в живих, рясними слізми залилася.

— Хоч мій покійний батько був проти мене, хотів мене силою віддати за дацького короля й ніяк не хотів згодитися на моє подружжя з тобою — говорила вона до Борислава — все таки я його любила й шанувала, як батька, бо він по своєму бажав мені добра.

— Так, — відповів Борислав — та потішся тим, що тепер можеш уже відвідати твою неньку й брата.

— Ох, як радо бажалаб я побачити матір тай Донброда! Як я покидала Галич, він

був тоді маленький. Ще й десять років не мав А я його вибавила на своїх руках. Дуже він був до мене привязався. І до сьогодні не можу забути хвилини, як я з ним прашчала-ся востаннє. Клала я його спати, й підождала аж заснув, а тоді тихісько вийшла з терему, щоб більше не вернутися туди. Ти правду кажеш, Бориславе, бо в моєму смутку дає мені доля змогу, що могтиму тепер відвідати свою родину.

Закипіла тепер робота коло будови княжого терему. Тут працював і Руслан. Він був добрий тесля і при роботі часто доводилося йому бачити молоду князівну Либедь.

Трохи й через те, щоб князівну Либедь частіше бачити, він станув до роботи при будові терему. Любо йому було, що він і для своєї Либеді будує терем.

— Та не на довго! — радів він у душі — небаром побудую й для себе дім, та введу її туди, як люблю дружину.

І ріс терем у гору, гордий та пишний, увесь тисовий, а кедриною мережаний. Кедрінова була й покрівля.

На горбі перед теремом збудували з тесаногс каміння жертівник Дажбогові-Трисвітлому, творцеві та вседержителеві всього світа. На чотирьох рогах посадили чотири липи.

Як у повітрі стали літати лискучі ни-

точки, що їх пряла Золота Баба, — був уже й княжий терем готовий і город увесь із валами, гострокіллям та вежами. Тоді сказав князь Кий:

— Час уже справити свято ввєдин у новосілля!

І скликав він своїх людей і полян та сказав до них:

— Батьки родин, отсе город уже готовий! Дажбог-Трисвітлий дав нам змогу щасливо завершити всі будови, город зрубити. Кинемо вже наметі й землянки й перенесемося в город. Завтра вже зробимо свято ввєдин. На-самперед, як ялося, зложимо подяку Дажбогові-Трисвітлому ⁸⁸⁾ й віддамо в його опіку наш город, наші багаття й родини наші.

І на другий день, уже ранним ранком, сходилися люди, чоловіки й жінки, старі й молоді й діти на майдан, де стояє жертівник Дажбога-Трисвітлого. Жертівник був уже заквітчаний трійзіллям: біждеревом, що приносить щастя й порятунок і що ним можна Трисвітлого переблагати; васильком, щоб ним приподобатися Трисвітлому і девятисилом, що силою божою чарує.

І небаром від Києвого намету, що його зараз молодь розібрала, рушив похід. Попереду походу йшов князь Кий; праворуч князя йшов Борислав, а на ліворуч Янак. Щойно

за ним ішли інші достойники: старшини племені Куравів ³⁹⁾ і старшини племені полян ⁴⁰⁾.

— Зараз за князем один зо старшин ніс у мідяній посудині „святий вогонь“. Інший держав під пахвою чорного півня, ⁴¹⁾ а дванадцять жінок у білих одягах несло оберемки святого зілля. Несли: біждерево, васильок, живокість, гвоздики, криве зілля, матриган, девятисил, підойму, чорнобривці, дівенну, арніку й омелу. Кожне зілля несла інша.

Тут виступив Янак. По одязі пізнали всі давніші піддані Кия, що він тепер став найвищим жерцем, а поляни здогадалися цього. Він підійшов до жертівника. Узяв від цього, що ніс посудину з вогнем, цей вогонь і висипав його на вівтар, де вже було приготоване сухе пруття. Під подувом вітру жар зараз спалахнув ясним полум'ям. Тоді два прислужники, наложили на вогонь, приготованих на боці вівтара, дров.

А потім жінки подавали зілля. Жрець обкладав ним багаття.

Коли вже все зілля зложив на жертівнику, взяв чорного півня, підніс його обіруч у гору на жертівником і молився голосно: Дажбоже-Трисвітлий, величний і всесильний, творче й володарю світа, керманичу громів і туч, вислушнику добрих й карателю злих, вислухай нас, поборнику темряви; прийми від князя

нашого Кия й від усіх нас цього чорного півня! Нехай мила буде тобі ця жертва наша!

Потім нарід співав пісню в честь Дажбога:

Добрий Дажбоже, боже трисвітлий,

Ти світлодавець, ти творець світа;

Ой, Дажбоже!

Даєш нам дощик, даєш погоду,

Подихом твоїм земля нам родить;

Ой, Дажбоже!

Вдягаєш землю в цвіття та в зелень,

Ясним промінням темряву женеш;

Ой, Дажбоже!

Даєш на землі людям прожиток,

З звірів і птиць нам даєш пожиток;

Ой, Дажбоже!

Потім покличеш всіх нас до навя,

Де наші предки вже тебе славлять;

Ой, Дажбоже!

І ми тобі честь славу співаєм,

Благослови нас — тебе благаєм;

Ой, Дажбоже!

В часі співу жрець Янак вирвав велике перо з крила й пробив ним півневі горло. Півень затріпотав крилами, кров бризнула на багаття. Тоді інший жрець, що стояв біля Янака, скоренько підставив золоту чашу, щоб уся кров стекла в неї. Коли вся кров стекла вже, Янак кинув убитого півня на вогонь й взяв із жертівника по одному бильці з кож-

ного зілля, зложив їх разом, мачав у крові та кропив усіх зібраних і говорив:

— Благослови, Дажбоже-Трисвітлий, князя Кия й увесь рід його й усю челядь його й усю будову його й цей новий терем його! Благослови цей новий город і всіх, хто в ньому поселився й поселиться! Нехай у нашому городі вітає завсіди любов і згода, правда та праця! Нехай незгода й розладдя минає пороги наші!

По цій молитві взяв черепяну посудину й нагорнув у неї жару й передав у руки князеві Києві й говорив:

— Княже Кию, сину Вішати, нащадку Кавая — цей „святий вогонь“ взятий перед сотками, а може й тисячами літ, із живого вогню, ⁴²⁾ що горить у нашій давній батьківщині. Від цього часу він не згасав ніколи. Жерці великого Дажбога-Трисвітлого зберігали його. І він даліше горітиме тут на жертівнику в твоєму городі. Оце з цього „святого багаття“ я передаю тобі жар, щоб ти розвів ним багаття в своєму теремі. А за тобою візьмемо ми всі собі „святого вогню“ до своїх нових домівок.

Набожно взяв князь Кий „святий вогонь“ із рук Янака і поніс його сам у терем.

Тепер приступали інші з черепяними посудинами, брали трохи жару з „святого вогню“ й обережно несли його до своїх хат, щоб ним розвести нову ватру — домашнє вогнище.

На другий день князь Кий скликав усіх поселенців нового города на пир до себе.

Визначніших громадян запросив князь Кий у терем, а всі інші пирували на просторому майдані за теремом.

Князь Кий не жалував ні страв, ні питків. Отроки розносили дорогі вина й меди здовж столів та наповняли чарки раз за разом. Жіноцтво розносило в чималих мисках всякі м'ясива й інші страви.

Було всього тільки аж столи вгиналися. Весело пирували всі. Велися розмови, спогади давнини.

Князь Кий говорив:

— Зійшлися ми тут, здавалосяб, два різні племена, але як я приглянувся добре тутешнім звичаям, то бачу, що багато-багато в нас спільного. Віра сливе зовсім ця сама. І ми, що прийшли тут і ви, що тут здавна сидите, поклоняємося цьому самому Дажбогові-Трисвітлому, що світ цей сотворив і веде безнастанну боротьбу з богом темряви, аж поки не прийде час, що переможе його й тоді настане рай, нове щасливе життя на світі вже на завсіди. Та не тільки цьому самому богові поклоняємося, але, як я вже пізнав, й однаково поклоняємося ми йому. Я так думаю, що колись, давним давном, ми були одного племя, яке опісля розійшлося. Однак ла-

скава доля знову звела нас тут і веліла нам жити разом і один творити нарід. Така видно воля Трисвітлого.

Тут підвівся Борислав і сказав:

— Княже Кию, правду ти кажеш, що колись ми мусіли творити одно племя. Де воно було, не наша сила тепер знати. Чи наші предки від нас відійшли й тут осіли, чи ваші від нас й пішли на схід, — це ніхто не знає. Та як я прислухаюся до вашої мови, то хоч вона й дуже різниться від нашої, всеж таки бачу в ній багато спільного з нашою мовою. Я в мойому житті мав нагоду чути всякі мови, то маю чутке вухо на них. Та як би воно не було, — тепер ми творимо одно!

— Так! — притакув князь Кий — і я певний цього, що вже в другому, а найдалше в третьому поколінні ваша мова візьме верх над нашою, бо щораз більше буде осідати в городі й довкола города ваших полян. Така воля Дажбога, щоб наше покоління розплилося тут у вашому морі.

— Так буде, як Трисвітлий схоче! — закінчив розмову Янак.

Князь Кий підняв чару з вином у гору:

— Пю це вино за щастя й розвиток нашого нового города, за здоровля всіх горожан й їх родин!

Підвелися всі й, піднявши чари в гору, закликали:

— Слава, слава князеві Києві! Хай живе й працює в здоровлі довгі літа!

Коли пролунали оклики в честь князя Кия, сказав Щек:

— Город уже зрублений кріпкий і доволі великий, та одного йому ще хибує.

Усі звернули погляд на княжича Щека. Ніхто не здогадувався, що саме має на думці княжич. Понеслися звідусіль питання:

— Чого, чого саме хибує ще?

А князь Щек сказав:

— Наш город не має ще назви!

— А, справді! Таки так! Назви ще не має! Треба дати йому назву! Треба придумати назву! — неслося знову звідусіль.

І князь знов дав знак, що хоче говорити. Всі втихли.

— Правда, наш город не має ще назви.

Я чув, що тут, може і на цьому самому місці, був уже город. І цей давній город, називався, кажуть, Гельон. Можеб ми на пам'ятку цього давнього города й наш новий город назвали таксамо?

І знов промовив Борислав:

— Город, що тут був, заснували були греки. Вони опісля кинули його й подалися кудись інде. Тому думаю, що нема причини

називати нам новий город старою назвою, та ще до того й чужою! Я думаю, що найкраще назвати наш город ім'ям його основника князя Кия. Нехай наш город зветься Київ!

В цій хвилині піднялися грімкі оклики:

— Так, так! Нехай наш город називається Київ! Київ нехай зветься! Нехай живе город Київ і його основник князь Кий! Слава, слава городові Києву! та його князеві Києві! Слава, слава!

Коли оклики пролунали, князь Кий поклонився усім і говорив:

— Дякую вам, коли така воля вас усіх, нехай город зветься Київ!

Тепер, любі гості мої, вийдемо між нарід сповістити його про наше рішення. Нехай усі громадяни вискажуть іще свою думку.

І всі повставали зза столів та подалися за князем Києм на майдан, де пирував нарід.

Князь Кий сказав до Борислава;

— Боярине Бориславе, ти був головою першої громади, що тут сиділа, нім ми, пришельці, появилися тут. Сьогодні я іменую тебе тисяцьким города Київа! По тих словах Кий відіпняв від пояса свого меча та передав його в руки Борислава.

Боярин Борислав, перший тисяцький города Києва, поклонився низько князеві й узяв від нього меча та приперезав до свого боку.

А князь Кий звернувся знову до нього:
— Тисяцький Бориславе! Оповісти тепер народів твою думку й усіх бояр про назву нашого города.

І виступив тисяцький Борислав наперед та промовив торжественно:

— Громадяни! Князь Кий зрубив цей наш город, укріпив його, зібрав нас тут. І ми вже побудувалися. І сьогодні всі ми разом святкуємо засновини города. Требаж йому й назву надати. Моя така думка й думка інших бояр, що нам за назвою города не треба далеко шукати, не треба собі назвою голови клопотати. Зрубив город князь наш Кий, нехайже цей город і зветься Київ.

Як у бурю на Дніпрі-Словутиці хвилюють і шумлять та гремлять хвилі, ось так захвилювало море людських голів, зашуміло, загреміло осьтак довкруги:

— Слава, слава, слава князеві Києві, слава, слава! Нехай город на вічні віки носить його ім'я Київ! Київ нехай зоветься!

Довго, довго греміли оклики в честь нового города й у честь його князя. Князь Кий стояв із розясненим лицем і кланявся народів на всі сторони.

— Дякую вам, дякую вам, дякую вам, славні громадяни мого й вашого нового города, дякую вам, кияни!

Увесь тиждень пирували кияни в княжому теремі й тиждень увесь не вгавали оклики в честь князя Кия його роду, та на славу города Києва.

А по тижневі вернулися до праці в городі, до дальшої його розбудови. Як перший сніг покрив поля довкруги Київа й городські вали та покрівлі домів, стояв уже город гордий та пишний з кріпким гостроколом на валах і бійницями. А долом плив старезний Дніпро-Словутиця й розносив славу нового города та його володаря, князя Кия широко й далеко.

Ішли роки за роками. Київ щораз більше ширшав. Вкінці вже й нестало місця в городі й нові пришельці стали будуватися довкола города. Найбільше будувалися довкола гори, що на ній побудувався вже княжич Шек. Цю гору вже й так називали Шековицею. Незабаром і княжич Хорив став будуватися на сусідній горі, бо й він задумав уже завести своє господарство. Найшов собі подругу життя — найстаршу доньку Борислава, Калину.

Стали зіздитися гості⁴³⁾ в Київ із усіх усюдів: із над Гостинного моря, й із далекої Арабії й із гордого Риму та з півночі від Варягів.⁴⁴⁾

Скоро залюднювався й багатів Київ, а гості розносили славу гарного й багатого города широко й далеко по світі.

ПОЯСНЕННЯ:

¹⁾ **Руслан**, — славянське мужеське ім'я. Наші предки, як і всі слов'яни, коли ще були поганами, надавали своїм дітям слов'янські імена — прим.: Богдан, Томир, Лют, Святош, Любомир, Остромир. Таксамо слов'янське є ім'я Руслан. — Воно утворене з цього самого пня, що й русалка, а не -- як дехто в нас і досі думає — з німецького слова: **Russland**. — Це тільки відомий цензор «Русалки Дністрової» — Венедикт Левицький, літературне прізвище Маркіяна Шашкевича — Руслан, злбно пояснив так для австрійського уряду, щоб спонукати цей уряд до конфіскації «Дністрової Русалки».

²⁾ **Ра й Гірканське море**, — старинна Ра — тепер ріка Волга, а Гірканське море — це Каспійське море, що до нього Волга вливається.

³⁾ **Кавай**, — від предка роду Кавая, — це ім'я староіранського княжого роду. Про цей рід згадують староіранські книги «Авеста», що він був противником нової віри Заратуштри й борював старої іранської віри та своїх прав до престолу. Як пізніше імена: Цезар, (кесар), а ще пізніше Карло (Carolus) — король стали загальною назвою пануючого: цезар, кесар, цісар і король, так і тут імення Кавай стало назвою володаря та значило тільки, що: к о р о л ь. Староіранське слово: «к а в а й», а перське «кий», отже й Кий значить: король, володар. Про заснування Київа Києм говорить наш найстарший літопис т. зв. «Літопис Нестора» так:

«Було трьох братів: Кий, Щек і Хорив і їх сестра Либедь. Кий сподобав собі місце на горі й побудував там городок. Щек побудувався на сусідній горі, що й досі зветься Щековниця, а Хорив на іншій. Від їх сестри Либеді, річка, що впадає в Дніпро, називається Либедь».

В часах Літописця було два погляди про Кия. Одні вважали Кия князем, а другі перевізником на Дніпрі. Однак Нестор не годиться з тим поглядом, щоб Кий був перевізником, а є за тим — що він був князем. Нестор теж каже, що в грецьких літописах записано, що Кия приймали в Візантії, з почестями належними князеві.

Наші й чужі історики вважали те, що літопис подав про початки Києва, неісторичною правдою, а лиш народним переказом. Нарід — від готових назв: Київ, Щековиця, Хоровиця і Либедь — утворив собі переказ про трьох братів і їх сестру, які дали початок городові Києву. — Отже наперед був Київ, а відтак доперва повстав переказ про князя Кия.

В останніх часах російський учений Марр порівняв київський переказ про заснування Києва з переказом про заснування города Куари в Арменії, що є дуже подібний до київського переказу й на основі цього порівняння та ще й інших доказів здогадується цей учений, що заснування Києва, князем Кием було дійсне, а сталося воно так: »Король Кавай мусів утікати перед переможним королем Віштаспом (гляди ще заввагу 5) Віштасп і 13) Заратуштра). По довгій блуканині нащадки Кавая прибули над Дніпро й тут заснували город разом із предками славянських полян, що від непамятних часів сиділи над Дніпром. Про те, що поляни й загалом усі українські племена, сиділи на цих землях, де тепер живе український нарід, від непамятних часів, проте переконалися вчені з розкопок старинних цвинтарич. Вони найшли на цвинтаричах із найдавніших (доісторичних) часів гроби, в яких ховали мерців таксамо, як і тепер. Могили з інакшими похоронами, як от із попелом покійників, на Україні куди менше. З цього можна здогадуватися, що ті могили — це пам'ятки по найзниках: Скитах, Сарматах і інших».

4) **Іран**, — передня азійська височина: Афганістан, Белуджистан і Персія разом. Теперішній перський шах проголосив у 1935 р., що його держава вже не називається Персія, тільки Іран.

5) **Віштасп**, — перський король, прихильник нової віри Заратуштри (Зороастра), що поширюючи нову віру, злучив менші королівства в одну державу. Деякі вчені здогадуються, що Віштасп — це король Дарій Гістаспес (так його називали греки), що панував у рр. 521-485 до Хр. Інші історики здогадуються, що Віштасп панував ще в IX, або в VIII ст. до Хр.

6) **Окличник**, — післанець, що оповіщував прилюдно прикази князя. (Польське: herold).

7) **Сумать (Sumati)**, — староіндійське жіноче ім'я.

8) **Трисвітлий**, т. зв. »епітетон орнанс» — прикрашувачий прикметник Дажбога, що ніби то Дажбог є потрійно ясний.

9) **Тірас**, — грецька назва Дністра.

10) **Борістен**, — грецька назва Дніпра.

¹¹⁾ **Остроготи**, — германське племя, жило в III ст. п. Хр. над Чорним Морем на схід від Дністра. Вони нападали на римські провінції. Цісар Клявдій побив їх під Наїсом (тепер Ніш) в р. 369. Цісар Авреліян дав їм на поселення Дакію.

¹²⁾ **Анти** — словянське племя, предки українців; жили над Чорним морем між гирлами Дніпра й Дністра. Так означає їх межі Йордан з VI ст. по Хр. Він називає їх «найгорячішими між слов'янами».

¹³⁾ **Заратуштра**, (Зороастер, Зертушт), — значить до-слівно: «Золота Зоря» — основник нової віри в Персії. Він учив, що бог Агурамазда (ормузд: світло) веде боротьбу з Аріманом (темрявою) та що вкінці світло переможе темряву. Стара-ж віра іранців: це було почитання сил природи (сонця, місяця, грому, вітру, хмєри) як і в українців, коли ще були поганам». Заратуштра помер у 563 р. до Хр. у 77 р. життя.

¹⁴⁾ **Долина Уарту**, — поріччя долини в Арменії, біля озера Ван.

¹⁵⁾ **Сармати**, — скитське племя, жило на північному по-бережжі Чорного моря, на схід від р. Дону. В часах римського цісарства називали Сарматією всі землі від границь Германії аж по ріку Волгу, а звичайно сьгоднішню степову Україну. Сармати були добрі їздці й лучники.

¹⁶⁾ **Бастарни**, — германське племя, осіло було в II ст. по Хр. між горами Карпатами й устям Дунаю. Від них називано тоді Карпати горами Бастарнів.

¹⁷⁾ **Агалінгус**, — називали римляни Дністер, як здогаду-ються (др. Шаранович) від міста Галича, «а Galing».

¹⁸⁾ **Римські легіони**, — військо римського цісарства. В одному легіоні було 3000 до 6000 піхотинців і 300 до 600 їз-дців. Пізніше служили в них чужинці: германи, галійці, слов'яни й інші підбиті римлянами народи.

¹⁹⁾ **Центуріон**, — начальник центурії, військового відділу зложеного зі 100 їздців, а відповідало козацькій назві: сотник.

²⁰⁾ **Легат легіону**, — начальник легіону, тільки, що пол-ковник.

²¹⁾ **Тиверці**, — словянське племя, жило в Галичині між середнім бігом Дністра та Прута.

²²⁾ **Бень** (здрібніле **Бенько**), — князь Галича, від каль-тійського слова «бен», (значить: гора, верх, шпиль). Учені виво-

дять назву «Галиче» від кельтійського слова: *gal*, — чорний і здогадуються, що місто Галич заснували кельти (галійці), які в IV та III ст. до Хр. перті германами з Гарцинського Ліса (так називали римляни лісисту верхівку від джерел Дунаю по східні Карпати) зайшли були в Карпати, над Дністер і в Басарабію. Кельтійського походження є також назва р. Сян, назва села Беньківці (в Рогатинщині), Беньової к. Турки й багато інших.

²³⁾ **Даки**, — тракійське варварське плем'я, жило між ріками Тисою, Дунаєм, Прутом і Дністром.

²⁴⁾ **Царматета**, — столиця Дакії, лежала над р. Саргетією (Страль), допливом ріки Мароша, правобічного допливу р. Тиси.

²⁵⁾ **Істер**, — грецька назва Дунаю.

²⁶⁾ **Новіодунум**, кельтійська назва — дунум, значить: город, місто. Міст із назвою «Новіодунум» було більше.

²⁷⁾ **Тіра**, — грецька колонія при лимані Дністра, де сьогодні місто Акерман.

²⁸⁾ **Ольвія**, (*Olbia*) — грецька колонія при лимані Дніпра.

²⁹⁾ **Перунів острів**, — острів Хортиця, де пізніше була Запоріська Січ.

³⁰⁾ **Гельюнос**, — була це грецька колонія над Дніпром, як не на цьому місці де пізніше повстав Київ, то недалеко від цього місця. Гельюнци з часом прийняли були звичаї й мову місцевого населення.

³¹⁾ **Стадія**, — грецька міра довжини, мала 600 стіп, а на нинішню міру 200 метрів.

³²⁾ **Варязьке море**, — сьогоднішнє Балтійське море, зване в давнину також Шведським морем (*Mare Suevicum*).

³³⁾ **Донброд**, — кельтійське мужеське ім'я.

³⁴⁾ **Дервид** (друїд) — жрець у кельтів.

³⁵⁾ **Навя**, — небо поганських слов'ян, де жили душі покійних предків. У поганських (Герман — «Вальгал»),

³⁶⁾ **Брян**, — кельтійське мужеське ім'я, златинищено на *Brennus*.

³⁷⁾ **Галичина Могила**, — невідома тепер могила біля старинного Галича. Про неї згадує «Галицько-волинський Літопис». Літописець обіцяє пізніше оповісти про «Галичину Могилу»

та заснування Галича, однак не оповів. З цієї згадки видно, що в його часах (XIII ст.) був переказ про Галичину Могилу, зв'язаний із заснуванням Галича.

³⁸⁾ **Дажбог**, — найвищий бог наших поганських предків. Одні вчені виводять назву Дажбог від слов'янського Даждь-бог, себто Бог-давець, податель всього добра, а інші (о. К. Сосенко) від староіндійських »таджарбага«, що значить: Володар-Бог, Госюдь Бог.

³⁹⁾ **Курави**, — староіндійське плем'я.

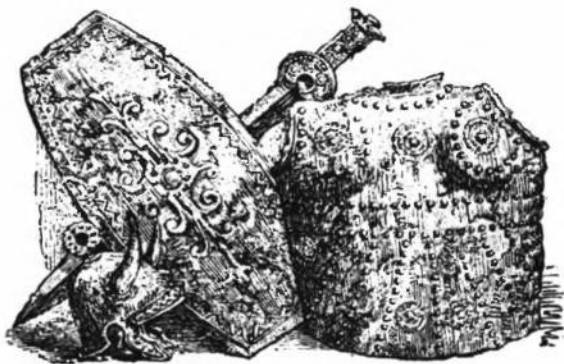
⁴⁰⁾ **Поляни** — слов'янське плем'я, що жило над Дніпром.

⁴¹⁾ **Чорний півень**, — староіранці приносили в жертву богів сонця чорного півня, як птаху, що перша вітає схід сонця по чорній ночі.

⁴²⁾ **Живий вогонь**, — горючі нафтові джерела в Персії. В Азії ще й досі є поклонники такого живого вогню.

⁴³⁾ **Гості** — чужинецькі купці.

⁴⁴⁾ **Варяги**, — так давно звали в нас скандинавських норман. (людей півночі), що наймалися на військову службу в наших князів.

75-